

6. Korynt, Nauplion (Nafplio), Patras

Statek wycieczkowy przewiózł nas z Santorynu-Thery do portu w Pireusie. W porcie czekał już na nas autobus, którym przejechaliśmy na półwysep Peloponez. Półwysep ten oddziela od głównej części kontynentalnej Grecji tak zwany Przesmyk Koryncki. Po jednej stronie tego wąskiego przesmyku mamy Morze Egejskie (Zatokę Sarońską) a po drugiej stronie Morze Jońskie (Zatokę Koryncką).

Już w starożytności ludzie myśleli o przecięciu tego przesmyku kanałem, który pozwoliłby zaoszczędzić statkom ponad 200 mil morskich koniecznych dla opłynięcia Peloponezu.

Pierwsze plany przekopania (a właściwie wykucia w skale) kanału w tym miejscu sięgają czasów VI w. p.n.e. W 67 roku naszej ery Neron nakazał kopanie kanału używając do tej pracy 6 000 niewolników, głównie żydowskich jeńców z rzymskiej kolonii Judei. Podobno wbił on nawet pierwszą łopatę pod budowę. Jednak w tym samym roku Neron zmarł, a jego następca Galba zarzucił projekt, który wydał mu się zbyt kosztowny. A jednak kanał powstał, czyniąc Peloponez faktycznie wyspą.

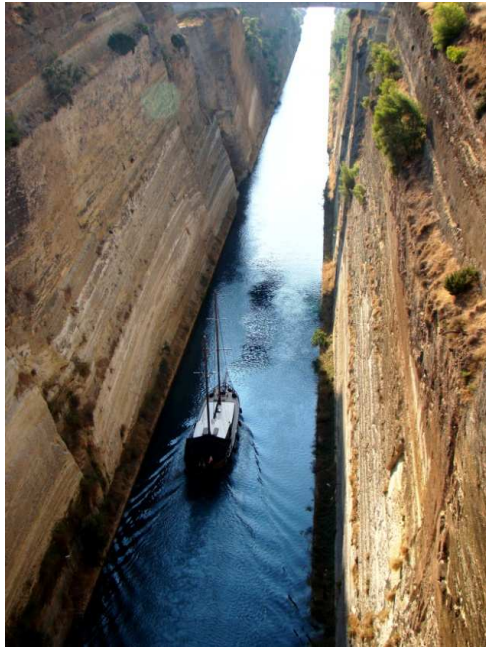
Dopiero w latach 90-tych XIX wieku rozwój techniki umożliwił przeprowadzenie niezbędnych prac. W roku 1881 budowy podjęło się międzynarodowe przedsiębiorstwo, które jednak nie podołało zadaniu. W końcu, w roku 1893 budowę skończyła grecka firma, należąca do

Andreasa Sygrosa, greckiego polityka, bankiera, przemysłowca i społecznika. Pamiątkowe tablice ustawione przy moście nad kanałem upamiętniają m.in. inżynierów narodowości węgierskiej: Istvána Türra i Bélę Gerstera. István

Türr to wspaniała, choć nieco zapomniana postać. Warto poznać jego niezwykle burzliwe losy i znaczący wpływ na wydarzenia drugiej połowy XIX wieku.

Kanał Koryncki ma długość 6343 m, szerokość na poziomie morza 24,6 m, a na dnie kanału 21 m, głębokość od lustra wody do dna 8 m, a od lustra wody do

góry (wysokość ścian) 79 m. Kąt pochylenia ścian wynosi 71–77°. Niewielka szerokość Kanału Korynckiego sprawia, że jest on zbyt wąski dla nowoczesnych, dużych jednostek morskich. Używany jest jednak nadal przez statki turystyczne, bardzo rozpowszechnione na greckich morzach kabotażowce, jednostki marynarki wojennej i portowych służb technicznych. Rocznie pokonuje go około 11 tys. statków.

Nad kanałem przerzucono most kolejowy, 3 konwencjonalne mosty samochodowe i dwa drogowe mosty zwodzone, na dwóch krańcach kanału - opuszczane na dno - z których wschodni stanowi też popularny punkt widokowy. Niemal u wylotu Kanału Korynckiego leżą miasta Korynt i Lutraki. My mieliśmy okazję zawitać do Koryntu.

Korynt (po grecku Κόρινθος) to miasto portowe liczące około 30 tysięcy mieszkańców, gra-niczące od strony północnej z dużym kurortem Lutraki. Obecny Korynt oddalony jest o kilka kilometrów od ruin starożytnego miasta. Znajdują się one w miejscu zwanym Stary Korynt (*αρχαία Κόρινθος*), u stóp wyniosłej góry – twierdzy.

Na terenie odkrywek archeologicznych leżą m.in. : wykuty w litej skale budynek świętego źródła, niegdyś stanowiącego cel pielgrzymek chorych, ruiny doryckiej świątyni Apollina, wzniesionej ok. 540 r. p.n.e., pozostałości licznych budynków publicznych, w tym amfiteatralnego odeonu i dużych świątyń chrześcijańskich. Zachowała się trybuna, miejscami rekonstruowana nowym, białym marmurem, z której do Koryntian przemawiał apostoł chrześcijaństwa Paweł z Tarsu. Działa tam również małe muzeum archeologiczne. Nad ruinami stromo, wysoko wznosi się niedostępnie ufortyfikowany Akrokorynt (gr. *Akrokorinthos*), na którym istniała w starożytności słynna na cały

grecki świat świątynia Afrodyty, znana jako ośrodek sakralnej prostytucji. Poza fundamentem świątynia ta nie przetrwała do naszych czasów, natomiast dostępne są do zwiedzania, jako

muzeum, dobrze zachowane obwarowania późniejszej, rozległej średniowiecznej twierdzy. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z V tysiąclecia p.n.e. W starożytności Korynt był ważną grecką *polis* dorycką. Około roku 657 p.n.e. doszło do zamachu stanu. Władzę przejął Kypselos, który ogłosił się tyranem. Pod jego rządami oraz jego następcy Periandra zaczął się złoty wiek w historii Koryntu. Miasto było wówczas wielkim regionalnym ośrodkiem handlu i produkcji przedmiotów z brązu oraz ceramiki. W okresie klasycznym w Koryncie istniała świątynia Afrodyty, a miasto stanowiło centrum „prostytucji świątynnej”. Stąd wzięło się określenie „córy Koryntu”. Herodot wspomina, że korynccy najemnicy byli najlepszymi, ale i najdroższymi wojownikami. Horacy o Koryncie napisał „non licet omnibus adire Corinthum”, co oznacza „nie każdemu jest dane odwiedzić Korynt”. Związane to było z wysokimi kosztami usług w tym mieście. Ponieważ liczba ludności rosła szybciej niż produkcja rolna,

Korynt sukcesywnie prowadził politykę osadniczą. Do najważniejszych kolonii należały: Kerkyra (Korfu), Potidaja i Syrakuzy, które zaopatrywały metropolię w żywność.

Od 580 p.n.e. zaczęto organizować co dwa lata igrzyska. W polityce zagranicznej Korynt rywalizował z Atenami o przewodnictwo w jednoczeniu Hellady, rozwoju filozofii oraz kultury, zaś z Tebami na płaszczyźnie gospodarczej. W wojnie peloponeskiej *polis* stanęła pierwotnie po stronie Sparty. Ponieważ miasto powoli traciło na znaczeniu politycznym, weszło w sojusz antyspartański. W efekcie wojny korynckiej miasto zajęła armia Argos. Było to pierwsze miasto akceptujące hegemonię Filipa Macedońskiego. Mediacje między Macedończykami a Hellenami doprowadziły do powstania Związku Korynckiego. Po wojnach Aleksandra Wielkiego miasto było kilkakrotnie najeżdżane przez różnych hellenistycznych władców (np. 308 p.n.e. zostało zajęte przez Ptolemeusza I). Pomimo wielu zniszczeń Korynt nadal był dobrze rozwiniętym centrum kultury i gospodarki. Macedońską hegemonię zrzucano dopiero za pomocą rzymskich mieczy w 197 p.n.e..

W roku 146 p.n.e. Korynt został zburzony przez Rzymian. Odbudowany przez Cezara i Augusta w 46 p.n.e., stał się stolicą rzymskiej kolonii (*Colonia Laus Iulia Corinthiensis*), a potem prowincji Achai. Korynt stał się kosmopolitycznym centrum rozrywki dla rzymskich elit.

Święty Paweł z Tarsu podczas swych podróży misyjnych do Grecji i Azji Mniejszej, odwiedził także Korynt. W czasie swojej drugiej podróży misyjnej przebywał w Koryncie w latach 50-52. Nauczał tam przez

półtora roku i założył gminę chrześcijańską. Powtórnie trafił do Koryntu w czasie trzeciej podróży misyjnej przeprowadzonej w latach 53-58. Znane są jego opublikowane listy do Koryntian. Pierwszy List do Koryntian, stanowiący księgę Nowego Testamentu powstał w Efezie, w którym św. Paweł zatrzymał się prawdopodobnie w roku 57. List składa się z czterech części. W pierwszej Paweł, powiadomiony o rozłamach w gminie korynckiej, wzywa do jedności, której warunkiem jest zaufanie mądrości Bożej (rozdziały 1-4). Rozdział 5 i 6 listu poświęcony jest grzechom Koryntian. Następnie (rozdz. 7-14) Paweł porusza kwestie doktryny i etyki: relacji małżeństwa do dziewictwa, granic chrześcijańskiej wolności, dopuszczalności spożywania mięsa z ofiar pogańskich, podległości kobiet wobec mężczyzn (w efekcie tych uwag nastąpiło wykluczenie kobiet z czynnego udziału w liturgii), znaczenia Eucharystii, darów Ducha Świętego. Rozdział 13, stanowiący tzw. „Hymn o Miłości” jest jednym z najczęściej cytowanych fragmentów Nowego Testamentu. Ostatnia część listu – rozdziały 15 i 16 – stanowi wykład chrześcijańskiej nauki o zmartwychwstaniu.

Pierwsze wersy Hymnu o Miłości wyryto w czterech językach na czterech ścianach prostego pomnika ustawionego obok chrześcijańskiego kościoła, zbudowanego w sąsiedztwie ruin świątyń starożytnych : „, Gdybym mówił językami ludzi i aniołów, a miłości bym nie miał, stałbym się jak miedź brzęcząca albo cymbał brząmiący... Miłość cierpliwa jest, łaskawa jest. Miłość nie zazdrości, nie szuka pokłasku, nie unosi się pychą; nie dopuszcza się bezwstydu, nie szuka swego, nie unosi się gniewem, nie pamięta złego; nie cieszy się z niesprawiedliwości, lecz współweseli się z prawdą...”.

W czasach bizantyjskich miasto zostało dwukrotnie nawiedzone przez duże trzęsienia ziemi (375 oraz 551r.). Zostało splądrowane podczas inwazji Alaryka na Grecję w latach 395–396 oraz przez Rogera II (króla Sycylii) w 1147 roku. Za czasów Justyniana zbudowano nową linię murów obronnych, przegradzających przesmyk w jego największym miejscu, nazwanych Heksamilion (Sześciomilowe od gr. *heks* – sześć).

Miasto wyznaczono stolicą okręgu administracyjnego Hellas. Po IV krucjacie znalazło się ono pod władzą Księstwa Aten, a następnie weszło w skład despotatu Morei. Później Korynt znajdował się w rękach Wenecjan i Turków osmańskich.

Z Koryntu mieliśmy udać się do Myken. I tu nastąpiła niespodzianka. Z powodu strajków i niepokojów społecznych w tym rejonie musieliśmy zmienić plany. Zamiast do słynnych Myken pojechaliśmy do miejscowości nazywanej przez Greków Nafplio.

Nafplio czy też Nauplion (po grecku Ναύπλιο) to miasto na Peloponezie, liczące w 2011 roku 14 203 mieszkańców. Niewiele, a właściwie nic nie wiedzieliśmy wcześniej o tej miejscowości. Wkrótce dowiedzieliśmy się, że miasto to miało duże znaczenie i to zarówno w starożytności jak i w czasach nowożytnych.

Pierwsze ślady osadnictwa w okolicy oraz technika wykonania fragmentów muru twierdzy pochodzą z XII w. p.n.e.; dalszy jego rozwój dokumentują groby z VIII w. p.n.e. Dzięki strategicznemu położeniu w głębokim zakolu

Zatoki Argolidzkiej Nafplion był początkowo, obok Argos, jednym w ważniejszych miast portowych Argolidy, padając też często ofiarą stałej rywalizacji z Argejczykami.

W epoce klasycznej nastąpił powolny upadek miasta – aż do II wieku n.e. zostało ono całkiem opuszczone, o czym mówi świadectwo Pauzanasza. Do naszych czasów dotrwały starożytne ruiny widoczne na niewielkim stanowisku archeologicznym w mieście.

W czasach bizantyjskich miasto założono ponownie, a na tamtejszym akropolu wzniesiono

twierdzę obronną. Na początku XIII w. Nauplion dostaje się pod władzę "Franków" (krzyżowców), pod koniec XIV stulecia przechodzi w ręce Wenecjan, którzy utrzymali się tam stosunkowo długo (aż do 1530 roku) i zbudowali obronny zamek Bourtzi na przybrzeżnej wysepce. Dopiero w XVI wieku zdobyte miasto weszło w skład państwa Turków osmańskich.

W latach 1686-1715, podczas drugiej okupacji weneckiej, na wzgórzu sąsiadującym z Akronauplią wzniesiono rozległą twierdzę Palamidi.

30 listopada 1822 roku – nagłym atakiem zapoczątkowanym od najwyższej położonej części twierdzy Palamidi – miasto zostało wyzwolone przez połączone oddziały powstańcze Staikosa Staikopulosa i Dimitrios Moschonisiotisa.

Po odzyskaniu przez Grecję niepodległości Nauplion był w latach 1823-1834 pierwszą stolicą nowożytnego państwa greckiego (Ateny, podupadłe pod panowaniem tureckim, liczyły wówczas jedynie ok. 6 tys. mieszkańców). Jesienią 1828 roku w Nafplio zamordowano pierwszego greckiego premiera J. Kapodistriasa.

Prócz stanowiącej teren archeologiczny rozległej fortyfikacji Palamidi (*Archeologikos Choros Palamidiu*), najważniejsze do zwiedzenia jest Muzeum Archeologiczne, przy placu Konstytucji (*Syntagma*) – tj. głównym placu będącym rynkiem starego miasta; od 1930 roku zajmuje

ono dwupiętrowy budynek weneckiego arsenału marynarki, wzniesiony w 1713 roku. Interesujące jest niewielkie Muzeum Komboloi, gdzie w bogatych zbiorach z różnych czasów przedstawiono tradycję i różnorodność sznura koralików (przypominającego różaniec z paciorków), od pokoleń towarzyszącego Grekom na co dzień.

W mieście zwraca uwagę zabytkowa architektura; zachowane zostały przykłady architektury bizantyńskiej, tureckiej i weneckiej. A poza tym jest to ciche, ciepłe i przyjazne miasto, gdzie średnia temperatura roczna to 18°C. Lata są tu gorące i suche, ze średnią temperaturą lipca 27°C (Argolida to jeden z suchszych regionów Grecji), zimy są łagodne. Obfite opady występują tylko w styczniu i październiku, chłodniej bywa jedynie w górach.

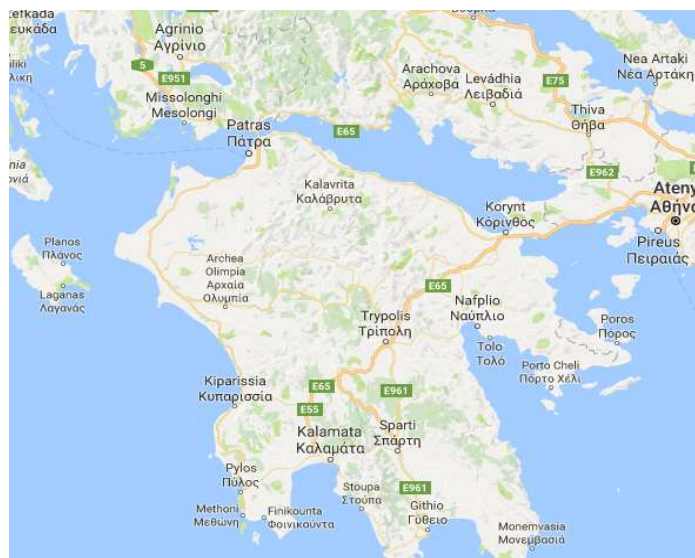
Od lat sześćdziesiątych XX wieku Nafplio nabiera znaczenia jako miejscowość wypoczynkowa, modna wśród Greków, zwłaszcza w okresie świątecznym.

Na koniec legenda. Za mitycznego założyciela miasta uchodzi syn Posejdona – Nauplios, argejski żeglarz i astronom, król Eubei, który za śmierć skazanego niesłusznie swego syna Palamedesa zemścił się podstępnie zwabiając powracające spod Troi okręty Achajów na skały doprowadzając do ich rozbięcia.

Z Nafplio wyruszyliśmy w kierunku Morza Jońskiego aby jeszcze wieczorem dotrzeć do Patras, gdzie mieliśmy zarezerwowane miejsca na promie.

Patras (po grecku Πάτρα) to trzecie pod względem wielkości miasto Grecji, największe na Peloponezie; w 2011 roku liczyło 167 tysięcy 446 mieszkańców. Port, leżący nad Zatoką Patraską, jest drugim co do wielkości (po Pireusie) greckim portem

morskim. Posiada połączenia promowe z Wyspami Jońskimi i Włochami (Ankoną, Brindisi, Bari, Triestem i Wenecją).

Jadąc do Patras mijaliśmy słynny most wiszący Rion-Antirion, zbudowany nad wcięcią daleko w ląd Zatoką Koryncką. Zanim zbudowano ten most półwysep Peloponez łączyła z Grecją Kontynentalną żegluga promowa. Czas przeprawy promowej przez trzykilometrowy przesmyk u wylotu zatoki (w okolicach Patras) wynosi około godziny. Już sto lat temu

ówczesny premier Grecji – Trikoupis planował w tym miejscu budowę mostu ułatwiającego i przyspieszającego komunikację pomiędzy lądem a półwyspem. Budowa mostu pozwoliła skrócić przeprawę przez zatokę do 5 minut i uniezależnić ją od warunków pogodowych. Most Rion-Antirion, łączący miejscowości o tych nazwach na przeciwległych brzegach zatoki, pozwolił na wpięcie Peloponezu do głównych szlaków drogowych i zdecydowanie ułatwił komunikację pomiędzy Grecją a Włochami przez porty Patra i Igoumenitsa.

W 1991r. rząd Grecji ogłosił przetarg na budowę mostu, rozstrzygnięty dwa lata później. Ostatecznie w 1996r. władze podpisały z grecko-francuską firmą kontrakt na projekt, budowę i utrzymanie mostu. Dwa lata trwało zbieranie funduszy, częściowo opartych na kredytach. Całkowity koszt budowy planowany był na 800 milionów euro i niewiele został przekroczony. 48% tej sumy wyłożył rząd Grecji, 43,5% to wartość kredytu z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, pozostałe 8,5% to kapitał akcyjny. Za faktyczną datę rozpoczęcia realizacji projektu przyjmuje się 24 grudnia 1997 roku, chociaż wstępne prace związane głównie z utwardzeniem dna morskiego rozpoczęto już w 1996r. 19 lipca 1998 roku premier i prezydent Grecji uroczystie odlali z betonu pierwszy element mostu. Budowa trwała nieco ponad 6 lat, a oddanie mostu do użytku planowane na koniec 2004 roku, nastąpiło 7 sierpnia 2004r. Następnego dnia przebiegła nim sztafeta pochodni ognia olimpijskiego (między innymi Irena Szewińska).

Był to wtedy najdłuższy most wantowy na świecie – całkowita długość wyniosła 2.2883m, większy od słynnego amerykańskiego Golden Gate. Obecnie jest trzecim pod względem długości ; jeszcze w tym samym 2004 roku Francuzi „prześcignęli” Greków oddając do użytku Viaduct Millau o długości 2.460m. W 2013 roku most Rion-Antirion „spadł” na trzecią pozycję po zbudowaniu jeszcze dłuższego mostu w Chinach.

Bardzo ciekawa jest konstrukcja mostu. Ze względu na aktywność sejsmiczną tego regionu liny podtrzymujące pomost zakotwiczone są bezpośrednio w głowicach pylonów a niema podłużnej liny nośnej (tak jak np. w Golden Gate). Z tego względu trzeba było wznieść potężne, największych w dotychczasowej historii mostów wiszących, żelbetowe filary, które powinny wytrzymać wstrząsy sejsmiczne o sile ponad 7,4 w skali Richtera. Most powinien wytrzymać uderzenia wiatru wiejącego z prędkością ponad 250 km/h oraz uderzenie tankowca o wyporności 180.000 ton, płynącego z prędkością 18 węzłów. Specjalna konstrukcja zapewnia też odporność na rozszerzanie się Zatoki Korynckiej na skutek przemieszczania się płyt tektonicznych (30mm/rok).

Pod każdym filarem wbito około 200 stalowych rur o średnicy 2m i długości 25-30m. Podstawę każdego filaru stanowi żelbetowa tarcza o średnicy 90m. Tarcze były powoli zatapiane, a jednocześnie stopniowo dobudowywano na nich trzony filarów. Gdy podstawa prawie sięgnęła dna, przetransportowano cały filar w docelowe miejsce i tam stawiano go na utwardzonym podłożu (bez łączenia z podłożem). Trzon filaru stanowi żelbetowy stożek o średnicy od 26 do 38 metrów i wysokości około 100m. Górna część filaru (ponad lustrem wody) rozszerza się w kształt odwróconej piramidy. Dopiero to stanowi podstawę czteroramiennych, betonowych pylonów. Ich budowa rozpoczynała się gdy filar stał już stabilnie na swoim miejscu i trwała około roku. Ramiona pylonów zwieńczone są w górnej części potężną głowicą (35m wysokości), w której zakotwione są liny nośne utrzymujące pomost. Do gotowych pylonów segment po segmencie podwieszano pomost o łącznej długości 2.252m. Na całej długości jest on podwieszony na linach złożonych z 70 skrętek wykonanych z ocynkowanej stali. W części przylegającej do filaru pomost jest dodatkowo połączony z nim przy pomocy elastycznych, tłumiących wstrząsy, elementów mocujących. Pomost ma budowę kompozytową, opartą na stalowej ramie. Górną warstwę stanowią żelbetowe płyty.

O skali przedsięwzięcia mówią podstawowe dane. Most Rion-Antirion ma 5 prześł o max. rozpiętości 560m, 4 podpory, szerokość pomostu 27,2m, na którym mieszczą się 4 pasy ruchu, pas awaryjny i chodnik. Prześwit pomiędzy pomostem a lustrem wody wynosi 52m a wysokość pylonów nad lustrem wody – 160m. Filary o średnicy podstawy 90m zanurzone są na głębokość 65m.

W samym mieście nie mogliśmy przebywać zbyt długo – musiało wystarczyć tylko kilka popołudniowych i wieczornych godzin. Miasto Patras sprawia bardzo miłe wrażenie; jasno oświetlone, gwarne, pełne radosnej młodzieży. Uniwersytet Patraski kształci ponad 24 000 studentów na 22 wydziałach. Miasto znane jest z monumentalnej neobizantyjskiej bazyliki archikatedralnej św. Andrzeja, Teatru Miejskiego Apollon, będącego kopią mediolańskiej La Scali. Na górnym (starym) mieście dominuje średniowieczny zamek bizantyjski. W mieście liczne pomniki, m.in. hiszpańskiego pisarza M. de Cervantesa, uczestnika bitwy pod Lepanto.

Miasto założył w 14 roku p.n.e. cesarz rzymski Oktawian August. W II wieku n.e. miasto było ośrodkiem produkcji tkanin lnianych. W VI wieku najpierw kataklizm trzęsienia ziemi, a później najazd Słowian i Awarów zadają miastu dotkliwe szkody. Na początku IX w. cesarz bizantyjski Nicefor I Genik nadaje Patrze tytuł metropolii, w 2. połowie tego wieku w mieście znajdowała się także mennica. Długie lata panowania Wenecjan i Turków przyczyniło się do wyniszczenia miasta i Peloponezu.

W czasach Nerona przybył do Patras św. Andrzej (Ἅγιον Ανδρέα), aby szerzyć chrześcijaństwo. Wcześniej nauczał w Poncie i Bitynii (zachodnia Turcja) oraz w Tracji (Bułgaria), Scytii (dolny bieg Dunaju) i Grecji. W Patras, w 65 lub 70 roku, został aresztowany i skazany na ukrzyżowanie głową w dół, na krzyżu w kształcie litery "X" (X od Χριστός - Chrystus; stąd krzyż św. Andrzeja). Wyrok męczeńskiej i haniebnej śmierci, św. Andrzej przyjął z wielką radością, bowiem cieszył się niezmiernie, że umrze na krzyżu jak Jezus. Liturgia bizantyjska określa św. Andrzeja przydomkiem *Protokleros* ("pierwszy powołany", gdyż obok św. Jana, pierwszy został przez Chrystusa wezwany na Apostoła). Po burzliwych dziejach, relikwie głowy apostoła oraz relikwie krzyża, na którym umarł św. Andrzej są przechowywane w prawosławnej bazylisce archikatedralnej, ukończonej w 1974, według tradycji w miejscu kaźni świętego.

Warto przypomnieć, że 45 km na zachód od Patras, 7 października 1571 roku, na Morzu Jońskim, u wylotu Zatoki Patraskiej miała miejsce największa w dziejach bitwa morska – bitwa pod Lepanto. Ogółem, po obu stronach (Święta Liga przeciw Turcji) wzięło w niej udział ponad 430 okrętów.

Z żalem i niedosytem opuszczaliśmy Ziemię Grecką w 2011 roku. Choć nocą prom przewiózł nas z Patras do Wenecji – obiecaliśmy sobie, że do Grecji wrócimy jeszcze nie raz.